

בבא קמא דף נו

חשן משפט עב הלכות הלואה

סאירת עינים

שפתי כהן

ג

ותנה הנגדים ליד שמעון היתה נאמנת * (היא) צבועה ** שלא משכנס
 צבועה, וק"ל: בן הדין עם שמעון. וז"ל ס' [ב"ד"מ בשם המרדכי, המובא
 בציונים שם], ואין האשה יכולה לתופסן נכחונה דעדיין הם ברשות
 המלוה. וה"ה דלא נעשה מטלטלי אלל בני הלוה, והמלוה גובה מהן. ועד"ר

משה"א סק"ד
 משה"א סק"ד

ליתא
 ממנהרות
 ת"כ
 וא"ל
 *שנתה"ש
 סק"ט

מ"ש דעת המולקין ע"ז: **בא נעשה
 ע"דו שומר. וכתב הר"ן במשנה סי'
 י"ט, על ראובן שהשאל לשמעון ספר
 אחד ושמעון הניח צידו ספר אחר
 למשכון, ובאו שוללים ציית שניהן ושללו
 מהם אותם הספרים, לימים החזירו
 לראובן אותו ספר שהיה ממושכן צד
 ראובן משמעון. והשיב שחייב להחזיר
 לשמעון, לדין שמעון חייב * (להחזיר)
 צבועה) ספר של ראובן שהיה צידו,
 עכ"ל ד"מ ד':** כגון בא"דו הלווהו ע"דו. דהרי זה (לוה) [הלוה] לו
 משכון על משכנו, ומה לי הלוה לו עליו מעות או הלוה עליו משכון:

שמעון הכל חוץ מאותם בגדים כ"ה הדין עם
 שמעון כיון שבתורת שאלה באו ליד ראובן
 עדין הם ברשות שמעון. הגה ט"ו [ראובן שנתן
 לשמעון משכון למשכנו אלל גוי ושמעון נתן משכון
 אחר לגוי ועכב משכון של ראובן צידו כ"ה] נעשה
 עליו שומר כ"ה שומר כ"ה כאלו הלווה עליו.

ציונים ומקורות (טו) מוה"ר"ם פאלוזה משפ"ט סי' נ"ט. ד"מ ס'.

או צד גוי. כ"כ בתשובת מהר"ם פאלוזה שם. ומשמע דאם ראובן אינו פורע רוח לגוי, והוא שומר עליה שומר שכן לר"ב יוסף, דליכא מלוה, כי
 דדינא, אם חסם ראובן חייב שמעון לשלם אף מה שהיה שוה יותר, דמצי ראובן לומר קיים לי הפוסקים כר"ב יוסף. * ונראה דמיירי שהגוי לא רצה להלוות
 על משכנו של ראובן, דאם לא כן אפילו אינו פורע רוח לא ה"ל שומר שכן, דהרי לא נהנה כלל צמה שהלוה לו שמעון משכנו והרי כאלו קיבל המעות
 מהגוי ואין שמעון עושה מלוה כלל, א"כ לא הו"ל ש"ש אפילו לר"ב יוסף, ודוק. ואין להקשות דמ"מ ליהוי שומר שכן מטעם שר"ך לשטחה ולנערה אף
 שלא הלוה לו מעות, וכמו שכתבתי לקמן ס"ק (ל"ג) [ג"ד] וס"ק (ל"ה) [ל"ד]. ו"ל דהכא כיון שראובן נתנו לו להשכיר אלל הגוי אין נר"ך לשטחה ולנערה,
 לפי שראובן סובר שהוא צד הגוי, * דמי ליהיה עמו צמדינה דלקמן סוף סימן ר"צ דא"ל הנפקד לטפל עמו, רכיון שהוא עמו צמדינה אינו מקפיד, והוא
 הדין הכא כיון שאל" להשכיר אלל גוי אינו מקפיד עליו, כי סבור הוא שהוא צד הגוי. ולפ"ז * [אפ"ה] אם אמר ליה שמעון שנתן משכון אחר לגוי ומשכנו
 הוא אללו, נר"ך לשטחה ולנערה ולא הו"ל ש"ש, דכיון דמתחילה אמר להשכיר אללו, א"כ הא קא חויתן דלא קפיד עליה, וז"ע לדניא: (כ"ה)

מכת"י

ליתא ב"ד"ח
 ובמהרות
 ת"כ
 והוסגר
 מההרות
 ת"כ
 וא"ל

תומים סק"ד
 משה"א סק"ד

מההרות
 קניטברג
 ע"פ משה"א
 סק"ד

תומים סק"ד
 משה"א סק"ד

קציה"ח סק"ד

תומ"ט
 סק"ד

מההרות
 קניטברג
 ע"פ משה"א
 סק"ד

כ"ה) **בא"דו הלווהו ב"ו. וכתב הר"ן במשנה סי' י"ט, על ראובן שהשאל ספר לשמעון ושמעון הניח צידו ספר אחר למשכון, ובאו שוללים ציית שניהן ושללו
 מהם אותם הספרים, לימים החזירו לראובן אותו ספר שהיה ממושכן צד ראובן משמעון. והשיב שחייב להחזיר לשמעון, לדין שמעון חייב צבועה של ספר
 ראובן שהיה צידו, עכ"ל ד"מ, עכ"ל סמ"ע [סק"א]. ועיין שם בתשובת הר"ן כחז הטעם, דשאל ספר, המשאל מלוה קעביד, * וא"כ אין כל הגאה של
 שאל, דטעמא דשאל חייב צבועה מפני שכל הגאה שלו, משא"כ הכא שאף המשאל נהנה בצרופה לר"ב יוסף, ע"ש [קש"כ]. והר"ן לטעמיה אצל דס"ל
 [שבועות כ"ה ע"א מדפי הר"ן] דהלכה כר"ב יוסף. וא"כ להפוסקים כר"ב הוא שאל גמור וחייב צבועה. * וא"כ לדין הוא ספיקא דדינא והמוציא מחידו עליו
 הראיה, ואין ראובן חייב להחזיר לשמעון אחר שהוא מוחזק, ולא ה"ל להסמ"ע לכתוב דברי הר"ן בפשיטות, ודוק:**

פ"ר זהב

פסק רמ"א סימן צ' סעיף י"ד דהבעל נאמן בשבועה וכ"כ ב"י שם תשובת
 הרשב"א [ח"א סי' תתקל"ז], ושם בב"י מביא בשם מ"כ דאף בשבועה אין
 הבעל נאמן אלא היא נשבעת ללוה. ולהלכה נראה עיקר דהבעל נאמן בשבועה:

ביאור הגר"א

כח. ראובן שנתן כ"ו. לשיטת הר"ן [הנ"ל בסעיף ב' ועיין באה"ג אות י']
 משום מלוה שהלוהו, כאן לא עשה לו טובה, אלל לשיטת התוס' [הנ"ל שם בהג"ה]
 ועיין ציונים אות י' משום דקביל בעד דמיו, ה"ה כאן נגד משכנו, ומספיקא כו'
 א"ל, כיון שסובר שהוא צד גוי, וכמ"ש בסוף סימן ר"צ, ועיין ש"ך [סק"ח]:

באר הגולה

ע. מ"מ אס' לא היתה מחזירה הנגדים ליד שמעון, היתה נאמנת צבועה
 שלא משכנס ברשותה. פשוט לכו"ע, וכ"כ הסמ"ע [סק"ט].

פתחי תשובה

סעיף ג'. ח. הדין עם שמעון. עיין באר היטב [סק"ד] עד ועיין בש"ך
 שמחלק בין בגדים שעשה לה הבעל, דיכול למכרם ולמשכנם בעל כרחיה
 כו'. ועיין בתומים [סק"ז] וגם בבית שמראל [אה"ע] סימן צ' ס"ק ג"ב מזה.
 ועיין בתשובת פרי תבואה סי' ס"א עש"ה: ט. כאילו הלווה עליו. עיין
 באר היטב [סק"ז] עד וא"כ לדין הוא ספיקא דדינא כו'. ועיין בתומים
 [סק"ח] ובקצות החושן [סק"ה] ובנתיות המשפט [משה"א סק"ד] מזה:

באר היטב

ד. שמעון. וז"ל המרדכי, ואין האשה יכולה לתופסן נכחונה, דעדיין הם ברשות
 המלוה. וה"ה דלא נעשו מטלטלי אלל בני הלוה, והמלוה גובה מהן. ועיין דרישה דעת
 המולקין ע"ז. עכ"ל הסמ"ע [סק"כ]. ועיין בש"ך [סק"ז] שמחלק בין נגדים שעשה לה
 הבעל דיכול למכרם ולמשכנם בעל כרחיה, ונגדים שהכניסה לו אינו יכול למכר ולהשכיר
 שלא מדעתה, ועיין באה"ע סוף סימן ע"ג צ"ב ע"ש. * ומה שיש לדקדק על מ"ש
 עוד המרדכי דאם עדיין נשארו הנגדים צד האשה נאמנת צבועה שהבעל
 משכנס שלא ברשותה, ע"כ, הרי עכ"פ מחויבת להחזיר המעות מנה תקנת

השוק. מנאמי יבוי לה מ"ש הש"ך צ"ב סימן ט"ו [סק"ד] בשם משנת ר"מ אלשיך [סי' י"ז] דאם דבר הגנוב נא ליד הבעלים א"ל לקיים תקנת השוק, ע"ש, ובה ינאם גם כאן,
 וק"ל: שו. ושומר. והפסיד כנגד מעותיו. אלל שומר שכן לא הו"ל אפילו לר"ב יוסף, דליכא מלוה. ואין להקשות דמ"מ ליהוי שומר שכן מטעם שר"ך לשטחה ולנערה אף שלא הלוה
 לו. דהכא כיון שנתנו לו להשכיר אלל גוי א"ל לשטחה, לפי שהלוה סובר שהוא צד גוי, דמי ליהיה עמו צמדינה דסוף סימן ר"צ דא"ל הנפקד לטפל עמו, רכיון שהוא עמו צמדינה אינו מקפיד, והוא
 אללו, ז"ע לדניא. עכ"ל הש"ך [סק"ח]: שו. הלווהו. כמז הר"ן במשנה סימן י"ט, על ראובן שהשאל ספר לשמעון ושמעון הניח צידו ספר אחר למשכון, ושללו משכנו הוא
 הפסיד, לימים החזירו לראובן אותו ספר שהיה ממושכן צד ראובן משמעון והשיב שחייב להחזיר לשמעון, לדין שמעון חייב צבועה של ראובן שהיה צידו, ד"מ, עכ"ל הסמ"ע
 [סק"א]. ושם בתשובת מהר"ם פאלוזה שם, דשאל ספר, המשאל מלוה קעביד, * וא"כ אין כל הגאה שלו, והכא אף המשאל נהנה בצרופה לר"ב יוסף, ע"ש. והר"ן לטעמיה אצל דס"ל
 [שבועות כ"ה ע"א מדפי הר"ן] דהלכה כר"ב יוסף. אלל להפוסקים כר"ב הוא שאל גמור וחייב צבועה. * וא"כ לדין הוא ספיקא דדינא והמוציא מחידו עליו הראיה, ואין ראובן
 חייב להחזיר לשמעון אחר שהוא מוחזק, ולא ה"ל להסמ"ע לכתוב דברי הר"ן בפשיטות, עכ"ל הש"ך [סק"ח]:

אברי ברין

סמ"ע ס"ק י"ט. היתה נאמנת בשבועה. כ"כ, ועיין באה"ע סוף סימן ע"ג בעלמק ממוקק
 [סק"ד] וכת שמואל [סק"ה], גם בסמ"ע ז' ציית שמואל ס"ק מ"ט. וז"ל דסובר הסמ"ע דלא ש"ך
 כאן דין תקנת השוק כיון דידוע שזה עבד אשתי (וידיה שולט נסה ללוקחה גמלי ידעמו) וידי

חידושי רעק"א

ש"ך ס"ק כ"ט. דברי הר"ן בפשיטות ודוק. כ"כ, עיין בקלוזה"ס ס"ק ל"ד ועימן סמ"ע
 סעיף א' (שם בפירוט סק"א):

שולטת בהם דלקחת בת"י ידעמה. ועיין באה"ע סימן פ"ו סעיף ז' צמ"א ובלקת ממוקק [סי' ס"ד] וכת שמואל שם [סי' י"ח י"ט]:

קצות

הלכות הלואה סימן עב

החושן

תמו

שואל אפילו אית ליה למשאל הנאה בפחות משה פרוטה נמי תו לא הוי כל הנאה של שואל, וא"כ בשואל ספר לכונ"ע לא הוי שואל, וצדקו דברי הסמ"ע, וז"ב.

אך קשה כיון דסובר הר"ן דמצוה קעבד, על כרחך משום פרוטה דפטור בשעה שמשאל.

ולא כשיטת האומר (תוס' ב"מ שם)

פרוטה דרב יוסף במשכון משום

שטוח וניעור, וא"כ בהלואה

בלא משכון פשיטא דאיכא מצוה

ומשתכר פרוטה לעני. א"כ הא

דאמרינן פרק האיש מקדש דף

מ"ז (ע"ב) ובמלוה אעפ"י שנשתייר הימנה שוה פרוטה אינה

מקודשת, ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר' מאיר מלוה

הרי הוא כפקדון, במאי קמפלגי, אמר רבה אשכחתינהו

לרבנן דבי רב ויתבי וקאמרי במלוה ברשות בעלים לחזרה

וה"ה לאונסין קמפלגי, דמר סבר מלוה ברשות לזה קיימא

וה"ה לאונסין [וכו'], ואמינא להו, לאונסין כו"ע לא פליגי

דברשות לזה קיימא, מאי טעמא לא גרע משאלה, מה שאלה

דהדרא בעינא חייב באונסין, מלוה לא כל שכן, אלא הכא

מלוה ברשות בעלים לחזרה איכא בינייהו, ע"ש. והיכי קאמר

לאונסין כו"ע לא פליגי דלא גרע משאלה, הא בשאלה נמי

היכא דאין כל הנאה שלו אינו חייב באונסין, ומלוה ודאי

מצוה קעביד דהא עיקר פרוטה דרב יוסף שנאמרה במשכון

הוי משום הלואת כספו, ולא הוי שומר שכר כמו בשואל

ספר. ובשלמא גבי לזה לא שייך לומר דאין כל הנאה שלו,

דהא למסקנא קי"ל מלוה להוצאה ניתנה, ואין חיובו מתורת

שואל אלא מתורת הלואה. אבל למ"ד מלוה ברשות בעלים

לחזרה ולא ס"ל מלוה להוצאה ניתנה, למה יתחייב מתורת

שואל כיון דאין כל הנאה שלו. ולפי מש"כ הש"ך (שם)

דלרבה דלית ליה פרוטה דרב יוסף הוי כל הנאה שלו ניחא,

דרבה הוא דקאמר לא גרע משאלה, ורבה לשיטתו דלית ליה

[לד] ראובן תובע ללוי ספרים. כתב הסמ"ע בס"ק כ"א בשם

תשובת הר"ן (סי' י"ט) על ראובן שהשאל ספר

לשמעון, ושמעון הניח בידו ספר אחר למשכון, ובאו שוללים

בבית שניהם ושללו מהם אותם ספרים, לימים החזירו

לראובן אותו ספר שהיה

ממושכן. והשיב שחייב להחזיר

לשמעון, דאין שמעון חייב

באונסו של ספר ראובן שהיה

בידו, עכ"ל. וכתב הש"ך (סקכ"ט)

דהר"ן בתשובה כתב הטעם,

דשואל ספר [המשאל] מצוה

קעביד, וא"כ אין כל הנאה שלו, דטעמא דשואל חייב

באונסין דכל הנאה שלו, משא"כ הכא שאף (השואל)

[המשאל] נהנה בפרוטה דרב יוסף. והר"ן לטעמו אזל דפסק

(שבועות כה. מדפי הר"ף) כרב יוסף, וא"כ להפוסקים כרבה הוי

שואל גמור וחייב באונסין. וא"כ לדידן הוי ספיקא דדינא

והמוציא מחבירו עליו הראיה, ואין ראובן חייב להחזיר

לשמעון אחרי שהוא מוחזק, ולא הו"ל לסמ"ע לכתוב דברי

הר"ן בפשיטות, עכ"ל⁽⁴⁰⁵⁾.

אבל אין זה קושיא, דאפשר לחלק, אע"ג דלרבה לא הוי

שומר שכר משום פרוטה דרב יוסף, מודה דהוי הנאה

עכ"פ אלא דאינו שוה פרוטה. וכמ"ש תוס' פרק אלו מציאות

[ב"מ] דף כ"ט (ע"א ד"ה והוי) דגם רבה מודה דבשעה

שמתעסק באבידה דפטור מלמיתב ריפתא לעניא, אלא דלא

ס"ל שיהא שומר שכר בעבור זה, כיון דלא שכיח שבשעה

שמתעסק בה יבא העני, ע"ש. והיינו משום דשומר שכר לא

הוי כי אם שכרו פרוטה וכמ"ש ש"ך בסימן ש"ג (סק"א). אבל

במודר הנאה כיון דהנאה מיהא הוי אפילו פחות משהו

פרוטה, ומשו"ה אסור מודר להחזיר (למודר) [למדיר] ומשום

דמתהני פרוטה דרב יוסף, כדאיתא פרק אין בין המודר

(נדרים) דף ל"ג (ע"ב). ע"ש בתוס' (ב"מ ה"ל). וא"כ כיון דגבי

שמועות רבותינו

דאין המודר חייב לשלם למדיר עבור הנאה זו, מ"מ סו"ס הא עכ"פ הנאה הוי בזה, ונמצא דהמדיר נותן הנאה למודר במחילתו. ומוכח דכל האיסור הוי דוקא הנאת דמים, אבל הנאה בעלמא ליכא איסור, [וכיון דלא קצץ דמים לא הוי זה הנאת דמים ומותר]. ולפי"ז י"ל דבאמת אף רבה מודה לרב יוסף דהוי הנאה מה שנפטר מלידת ריפתא לעניא, ורק דסובר דלא חשיב זה הנאת ממון רק סתם הנאה בעלמא ולכן סובר דמותר להחזיר לו אבידתו. אבל לענין שואל אי נחשב כל ההנאה שלו י"ל דכל שבפועל יש איזה הנאה להמשאל, אפי' דאין זה הנאת ממון סגי בזה דתו לא חשיב כל הנאה של השואל, והוי דינו כשכירות. ולפי"ז א"ש דברי הר"ן, דהא י"ל כמש"נ, דרבה ג"כ מודה דשפיר חשיב זה הנאה, ורק דס"ל דאין זה הנאת ממון, אבל לגבי אי חשיב כל הנאה שלו, אפשר שפיר דאפי' אי יש להמשאל הנאה שאינו ממון נמי תו לא חשיב כל הנאה של השואל, ושפיר פטור מאונסין לכונ"ע.

405) בשיעורי ר' דוד ב"ק (דף נח. אות ק"ז) כתב ליישב דברי הר"ן, דהנה בעיקר הדין דמותר למלוה לפרוע חובו של המודר, צ"ע דהא איתא בקידושין (דף ו:ו) דהמקדש אשה בהנאת מחילת מלוה, מקודשת, הרי דהנאת מחילת המלוה שוה פרוטה, וחשיב דנותן לה פרוטה במחילתו, וא"כ איך מותר למדיר לפרוע חובו של המודר הרי נותן לו הנאה של פרוטה. וצ"ל דכל מה דהנאת המחילה חשיב דנותן לו ממון הוי רק כשקוצץ ופוסק עמו דמים עבור זה, אבל כשאינו קוצץ ופוסק דמים לא חשיב דנתן לו ממון, וכמו דמצינו בשחוק לפני ורקוד לפני דיכול לחובעו ממון אבל רק אם התנה עמו שישלם עבור זה, אבל בלא קביעת דמים אינו חייב לו. וכמו"כ במחילת מלוה נמי רק אם קוצץ דמים חייב לשלם עבור ההנאה, ומשום דבעצם הדבר אינו נותן לו כלום, דהא המעות הוי כבר מקודם של הלווה, ורק דנותן לו הנאה במה שמוחל, וכל החיוב הוי רק עבור ההנאה שגורם לו בדיבורו, ולכן צריך לפסוק דמים עבור זה, ובלא פסק אינו חייב לו. אכן צ"ע דנהי

[עד] אותו זמן ואם יעבור הזמן שוב לא יפדנו, והלך לוי ונתנו במתנה ליודא, ועכשיו בא ראובן ותובע משכנו משמעון וכו', ע"ש דכתב דיודא נשבע שאינו ברשותו, ועוד כמה (הם) [היה] שוה וכו', כיון דיודא היה סבור שיש בו מתנה גמורה קים ליה בגויה כמה

היה שוה, ע"ש. ומשמע דיודא צריך לשלם אם נאבד אצלו. ואמאי, כיון דסבור מתנה היא אין לך אונס גדול [מזה], ופטור אפילו הזיקו בידים. ואולי מיירי דאמר לוי ליודא באיזה אופן בא לידו, אלא שטעה יודא בדין אסמכתא וקסבר דמתנה גמורה היא, ובזה לאו אונס גמור חשבינן ואינו אלא כמו טועה בדין והיה לו לשאול. ועיין בט"ז ביו"ד סימן צ"ט (סק"ט) גבי מבטל איסור באומר מותר. אבל אם לוי לא הגיד ליודא כלום ונתן לו סתם ואבדו או אפילו הזיקו, ודאי פטור, דלא גרע מהניח להם אביהם פרה שאולה, וכמש"כ. [לוי] ופינן היורש. ז"ל הטור (סעיף כ"ח), ולא

אמרינן שישבע היורש שבועת היורשין [ויטול], דכל שטר שמוציא היורש הוא ודאי והפרעון ספק, אבל הכא כיון שהגיע ליד המוריש משכון כנגד הלואתו, וספק נאבד באונס או בפשיעה, לפיכך השטר בטל, ע"ש. ולכאורה יראה דהטור לשיטתו דס"ל (סעיף ד') כאילו פירש, ומנכין חובו כנגד המשכון. ולפיכך כיון שידוע שבא לידו משכון על תנאי אם יאבד יפסיד חובו, ואינו ידוע אם נתקיים התנאי או לא, מפסיד חובו מספק. אבל לדעת השו"ע (לעיל סעיף ב') דס"ל שומר שטר כרב יוסף, אין מנכין חובו כנגד המשכון, אלא זה גובה חובו וזה גובה כדין שומרים, וכמש"כ בס"ק ח', וכיון דהחוב ברור ואינו ידוע אם יש לו בידו כנגדו או לא למה יפסיד חובו.

ואפשר דכיון דלא טענינן ליתמי נאנסו, וכמבואר בסימן ק"ח (סעיף ד'), א"כ גם חוב השמירה ברור, ואפילו במותר מן החוב היו צריכין לשלם, אלא דכיון דאיכא פוסקים לומר דטענינן ליתמי נאנסו, ועיין שו"ע סימן ק"ח סעיף ד', לא פסיקא לחייב את היורשין במותר, אבל החוב ודאי נפקע כיון דלא טענינן ליתמי נאנסו. וכאן היורשין טוענין שמא, וכמש"כ סמ"ע (ס"ק ק"ג) וש"ך (ס"ק קמ"ב) ע"ש. אבל אם היורש טוען ברי, גובה כיון דהחוב הוא ברור.

פרוטה דרב יוסף. וניחא בזה סברת רבנן דבי רב דהוי סברי דפליגי לאונסיין, וכי לא ידעי דלא גרע משאלה, ומשום דרבנן דבי רב ס"ל פרוטה דרב יוסף ואינו חייב בתורת שואל, אבל לפי מש"כ דאפילו לרבה נמי לא הוי כל הנאה שלו, הדרא קושיא לדוכתיה.

עוד יראה לענ"ד דשואל ספר אינו בדין שואל מטעם אחר. והוא, משום דכיון דקי"ל (ר"ה כח.) מצוות לאו ליהנות ניתנו, ומה"ט במודר הנאה מותר ללמדו מקרא ומותר לתקוע תקיעה של מצוה, וא"כ שואל ספר לא הוי נהנה, ואע"ג דכתב ביו"ד סימן רכ"א (סעיף י"א) דאם אסר ספרו על חבירו אסור לנאסר ללמוד בו, היינו מטעמא שכתב שם בט"ז (סק"מ) וש"ך (סקנ"ה) דכיון דאין משאילין ספרים מפני שמקלקלין ויש לו להשכיר ספרו, וזה לומד בו בחנם, הוי הנאה, ע"ש. ולענין שואל נראה דלאו הנאה היא, דבפרק השואל [ב"מ] דף צ"ו (ע"א) בעי, שאלה ליראות בה מהו, ממונא בעינן

והא איכא, או דלמא ממונא דאית ליה הנאה מיניה בעינן וליכא. והכא נמי, כיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו לית ליה הנאה מיניה. וגבי שאלה ליראות בה עלה בתיקו, ופסקו דפטור וכמבואר בשו"ע סימן שמ"ו (סעיף י'), וא"כ ה"נ פטור דבעינן שיהיה הנאה מינה דשאלה עצמה, וכיון דמצוות לאו ליהנות, אע"ג דאית ליה הנאה שאינו נתן השכר, הו"ל כשאלה ליראות בה, ודו"ק.

[לה] כיון שלוי היה יודע. ונראה דוקא אם היה יודע שהספרים של ראובן, ולכן אפילו הרשהו שמעון ללמוד לא היה לו לשמוע. אבל אם לוי לא ידע, אנוס הוא. ואע"ג דאדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד (ב"ק כו.), מ"מ אנוס גמור פטור וכמ"ש תוס' בפרק (כיצד הרגל) [המניח] (שם כו: ד"ה ושמואל), ואינו צריך לשלם אלא כפי מה שנהנה, אבל לשלם כל מה שנפחתו אי"צ אלא כשידע לוי שהספרים הוא של ראובן, וכדאמרינן בב"ק (דף קיב.) הניח להם אביהם פרה שאולה וטבחיה ואכלוה אין צריכין לשלם אלא דמי בשר בזול.

ומה מאוד תמוה בעיני חשוכת רש"י הובאה בב"י (מחודש ב'), ראובן משכן חפץ לשמעון ושמעון משכנו ללוי, וכן אמר לו שמעון ללוי שקיבל אותו משכון מראובן (על)

משפט האורים - ביאורים

בפירוש נעשה שמחזירו שיצרכו מותר כדכתיב [דברים כ"ד, י"ג] ושכב בשלמחו וזרקו, וכיון שהיה יכול לגבות ממנו ולתנו גובה רק נוטלו למשכון כדי להחזירו שיצרכו והוא כמחנה עמו נעשה שמחזיר לו זמן והוא ריבית דאורייתא⁴⁷³, ומה מוכח הש"ס דקני ליה שלא נעשה הלואה. ומבואר בס"י ל"ז סעיף כ"ב דאינו יכול למוכרו לעולם, ועיין בנעשה"ת שער מ"ט [הלך ה'] שאינו יכול לתוצעו כלל, ומש"ה מותר להחנות מדאורייתא כדי לזכרו, ושם ל"ד לקצץ נעשה שמחזיר לו זמן דהא אינו יכול לתוצעו כלל⁴⁷⁴. משא"כ הכא שמקבל שטר כדי להשתמש, דהו מדרבנן כאלו לא קני ליה לענין שאסור להשכירו ללוה, ודאי דאסור מדרבנן, ואין להציא ראייה ממה שמוחר מדאורייתא להחזיר גם מדרבנן:

[טז] נעשה ע"יו שומר בא"י ה' ה' ה' עש"ך ס"ק כ"ו. ודבריו הם משוללי הצנה כמבואר למעין. ונ"ל

בכוונת דבריו כי המהר"ם פלדוזה [סי' י"ט] ס"ל דלא שייך פרוטה דרב יוסף רק כשמלוה מעות ולא כשמשאל חפץ כמבואר במשנתו שם וכמה הר"ן [סי' כ'], רק בשאל ספר קעבד מנה [נהלך ס"ק י"ז]⁴⁷⁵, לכן כתב דאם לא היה ראובן נותן ריוח היינו אומרים מסתמא כיון שנתן משכון שלו ואין העכו"ם מכיר רק לשמעון נעשה שמעון לזה של עכו"ם ומלוה לראובן מעותיו, ובפרט דמיירי שלא רצה להלות על משכונו של ראובן ודאי דהו כאלו הלוה לעצמו מעכו"ם והלוה לראובן, וממילא שייך גביה פרוטה דרב יוסף. אבל כשנותן ראובן ריוח עכ"ל דנעשה שלוחו

של ראובן ללות מהעכו"ם דה"ל לומר מלוה המשנה מהעכו"ם לעצמו והלוה לראובן דהא אסור ליקח ריוח בלוחן זה ודאי אינו נגנבי ונרשעי לא מחזיקין כמ"ם המהר"ם פלדוזה. י"י דנעשה שלוחו של ראובן ויכה לו ע"י אחר חלק נחשטן א' שנתן להעכו"ם בלוחן שמוחזיר ריבית, וזה לא שייך פרוטה דרב יוסף, ובפרט שנעבדה דאורייתא פלדוזה מיירי ששמעון רצה ללוה ג"כ לעצמו על המשכון שלו ולא שייך פרוטה דר"י. וע"ז כתב הר"ן דמיירי שהעכו"ם לא רצה להלוה אף המעות שהיה נרץ לראובן על חשבו של ראובן, רק מ"מ לא שייך ריבית דר"י משום דלא הו כמלוה משום רק כמשאל או מקנה חפץ, ומכ"כ

זוה דעשה הדבר ג"כ לטובת עצמו. אבל כשהעכו"ם רצה ללוה גם על משכון של ראובן אפי' אינו פורע ריוח, אף דאמרין מלוה המעות לעצמו והלוה מעותיו לראובן, מ"מ לא עשה שם אלא כיון שראובן לא היה נרץ לזה. ומ"ש בסוף דבריו דאם לא שמעון שנתן משכון אחר וכו', נראה הכונה דנשאלה אם הודיעו חזינן דגם עכשיו לא קפיד אשטות ויעור, הא"י כשהודיעו סובר הלוה דהישראל משטחו ומ"מ לא הו ש"ס מן דמתחלה לא קפיד. { ובש"ך ס"ק כ"ח יש ט"ם וכ"ל ולפי' דאם א"ל שמעון שנתן משכון אחר לעכו"ם ומשטחו הוא אלו אף נרץ לשטחה וכו' }:

[יז] בא"י ה' ה' ה' עש"ך ס"ק כ"א שהציא משנת הר"ן [סי' י"ט כ'] דשואל ספר ונתן ספר אחר למשכן דאין השואל חייב באונסין מטעם דהמשאל ספר מנה קעבד

משפט הבהנים - חידושים

להלות גם על משכון של ראובן לא שייך פרוטה דרב יוסף ולא חייב תפיסה. ולענין אם חייב שמעון בשיטות ויעור, או אם לא הודיע שמעון לראובן שמשכנו הוא אצלו אין חייב בשיטות ויעור, אבל אם הודיע חייב בשיטות ומ"מ לא הו שומר שטר. ש"ך [סק"מ]:

[כא] בא"י ה' ה' ה' עש"ך ס"ק כ"א שאל ספר ונתן לו משכן [ספר] אין המשאל חייב באונסין, דאין כל הנאה שלו דהא גם המשאל נשטן בפרוטה דרב יוסף נשטן שיטות ויעור מהמשכון. ומיירי שלא המשאל (וטעם) [ונתן] המשכון כאחד, דאי כאחד בל"ה ה"ל שאלה נשטן [אורים סק"ט]. אבל כהם שואל ספר חייב באונסין. וכן נמשכן שנתן בעד שאלת שטר חפצים לא שייך פרוטה דרב יוסף. אבל אם שאל מלם שהם לזוך הצלת דליקה שנפל בעיר או לזוך הצלת נפשות פטור מנשטן וע"כ ס"ק י"ח:

[יח] ואחר כך החזיר דה. ואם לא החזירה למלוה היתה נאמנת לעטון בלי רשותה משכן בעלה כיון שחפסה. ודוקא בגדים שהכניסה לו אבל בגדים שעשה לה הבעל אפילו שלא ברשותה יכול למכור ולהשכין. ש"ך [סק"ו]. ודוקא בגדים היכרים שהן של אשתו מהני תפיסתה, אבל בגדים שאינם ניכרים אף שחפסה מחייבת להחזיר מפני חקנת השוק [אורים סק"ו]:

[כ] נעשה ע"יו שומר. והפסיד כנגד דמי חובו מטעמא דשמואל, ואי תפיס ראובן יכול לתפוס אפילו נגד היתרון. ודוקא כשאין ראובן נותן ריוח להעכו"ם הו שמעון כמלוה מעות לראובן, אבל כשראובן נותן רוחים להעכו"ם דאז לא הו רק כמשאל חפץ וליכא ביה משום פרוטה דרב יוסף, לא מהני תפיסה. ואפילו אין ראובן נותן רוחים דוקא כשהעכו"ם לא רצה להלות על המשכון של ראובן, אבל אם העכו"ם רצה

473. לפי"ז יהיה מוכח דתוס' ס"ל כהראב"ד פ"ו מלוה ה"ג דגם אם לא קצץ בשעת הלואה רק אח"כ הו ג"כ ריבית קצוצה ודלא כהרמב"ם שם שס"ל דאם לא קצץ בשעת הלואה אי"ז ריבית מדאורייתא ועיין בבאור הגר"א יר"ד סי' קס"ו סק"ז שמשמע מדבריו שנקט בדעת תוס' קידושין דף ו, ב שס"ל שהק' שם דאם לא כתב לו פטור הלוה מהגרעון וא"כ מצוה הוא שלא יקחנו [דזה נכלל במצות השבת העבוט] ואיך מותר ע"י כתיבה ותי' כיון שמדעתו מקנה לו הלוה לפי שמחזירו לאחר ימים רבים וכיון שמקנה אין עוד בידו בתורת השבת העבוט

אלא בתורת שאלה עיי"ש, הרי אף דמן הדין פטור הלוה מן הגרעון מ"מ רשאי ליתן לו אם מחזיר לו בתורת שאלה וא"כ ה"ה חייב דאינו חייב להחזיר לו רשאי לקבל ע"ז שכר בעד החזרה ולא חייב ריבית.

474. צ"כ למה הוצרך רבינו לכאור דהטעם דאין כאן ריבית משום דאין זה שעת הרווחת זמן דאינו יכול לתובעו, ולמה לא ביאר בפשטות דכיון דקונה משכון הו כדידיה ושפיר יכול לקבל ע"ז שכר.

475. ראה בהערה שם מש"כ בזה בס"ד.

נתיבות

הלכות הלואה סימן עב

המשפט

תנפ

משפט האורים - ביאורים

ואזה פרוטה דרב יוסף. ובחומים [ס"ק י"ח] תמה דמשמע נס"י
 שמ"צ דאפי' שאל ספר חייב רק בנתקע מחמת מלאכה
 [פטור]⁴⁷⁶, וכן לא אשמע שום פוסק לכתוב שאל ספר פטור.
 גם נספר קנה"ח [ס"ק ל"ד] תמה על זה מהא דקידושין פ'
 האש מקדש [מ"ז ע"ב] דלמח המס
 אפי' למאן דס"ל מלוה נרשות ד המלוה על המשכון
 נעלים לחזרה מ"מ לענין אונסין
 מודה דחייב ללא גרע משאלה אף דמלוה מצוה קעביד בהלואה
 ויפה תמה לכאורה⁴⁷⁷.
 וכן נראה דודאי שאל ספר חייב באונסין, דכשנעשה שאל היינו
 נמשיכת חפץ לידו כבר נעשה המלוה ונמשיכ שוב המשאל
 מפרוטה דרב יוסף⁴⁷⁸, ועוד דהא אין השואל נותן לו שכר רק

הוא נותן לו שכר לעצמו שעושה מצוה בשלו⁴⁷⁹. רק כוונת הר"ן
 הוא דוקא בנתן לו משכון כיון דע"י השאלה נתן לו משכון
 ומחמת השיטות וניעור של המשכון פטור מפרוטה דר"י, והוא
 כוונתו לו שכר במה שנותן משכון שלו לידו והוא כמקבל שכר
 מהשואל, משא"כ בשאר שאל ספץ
 על משכון לא שייך פרוטה דר"י
 בשעת שיטות וניעור כיון דשאלת
 חפץ ללא מצוה רק שאלת ספר כמ"ש הר"ן שם⁴⁸⁰. וכבר כתבתי
 [סק"ו] דפרוטה דרב יוסף לא שייך רק כשהתחלת החיוב שנתחייב
 בשיטות וניעור היה ע"י מצוה רחמנא, כ"ל בכוונת הר"ן. ומ"מ
 נראה בני ששאל חפץ לצורך הצלת דליקה דהוי כהצלת נפשות
 דהא מחללין עליה שבת, וכן בשאר שאל כלי לצורך הצלת נפשות

משפט הבהנים - חידושים

(כב) ונתן לו רשות. לא נעמ ההלואה ונמינת המשכון, דנשעת ההלואה ודאי בשכר הלואה נמן לו רשות והוי כשוכר. ש"ך [סק"ל]:

מלואי משפט

ששואל אתרוג חייב באונסין אף דהמשאל מצוה קעביד מוכח דחולקים
 על הר"ן ולמש"כ רבינו ג"ז אינו מוכח, ועיין במח"א הלי נדרים סי'
 כ"ד דשואל שופר אינו חייב באונסין דאין דרך ליתן ע"ז מעות ולא
 מקרי הנאת ממון וכעין סברת הקצוה"ח כאן עי"ש ובאמרי יושר ח"א
 סי' קי"ז כתב דלפי"ז ה"ה בשואל תפלין א"ח באונסין עי"ש רצ"ע
 מהרא"ש ורבינו ישעיה הנ"ל דשואל אתרוג חייב באונסין.

480. וכ"כ האו"ש פ"א שאלה אלא שביאר זה באופ"א עפמ"ש"כ תוסי
 בנדרים לג, ב דהא פרוטה דרב יוסף הוי מבריה ארי ותי' דליקח נכסי
 חבריו להבריה בזה ארי זה שפיר מקרי הנאה עי"ש, וא"כ בשלמא
 במלוה על המשכון דהמלוה נוטל משכוננו של חבריו ומבריה בזה ארי
 זה הוי שכר, אבל במשאל ספר או מלוה מעות לר"מ הרי אינו מבריה
 ארי עם נכסי חבריו רק עם נכסי עצמו, ולא חשיבא שכר דהוי רק
 מבריה ארי עי"ש אולם הנה רבינו לעיל בסק"ח כתב דלגבי שומר שכר
 סגי גם במבריה ארי וא"צ הנאה מחדשת והוכיח כן עי"ש [ודאה
 מש"כ שם בהערה בס"ד] ובאמת מוכח כן להרשב"א דמפרש דמה דהוי
 ש"ש במלוה על המשכון היינו בשעת ההלואה ד' האו"ש יתכנו רק
 להרא"ש דמה שמיפטר מליתן לעני היינו אח"כ בשעת שיטוח וניעור,
 אכן עדיין אפ"ל דאע"פ דלהתחייב כש"ש סגי גם מה שמקבל הנאה של
 מבריה ארי מ"מ לענין שיהיה שוכר ולא שואל כפי בזה דהשואל יתן
 למשאל הנאה ממש ומה שהמשאל מקבל רק הנאה של מבריה ארי
 לא סגי וכעין מש"כ רבינו לקמן כשאחר נותן ההנאה, ובמש"כ רבינו
 דרק משאל ספר הוי מצוה אבל סתם שאלת חפץ לא הוי מצוה והטעם
 בזה הביא באמרי יושר ח"א סי' מ"ז מש"כ הפנים יפות בפר' משפטים
 דדוקא כסף צריך להלוות כיון דאין לו למלוה שום הפסד אבל חפצים
 דמתקלקלים מחמת מלאכה אין מצוה להלוות והוסיף באמרי יושר דהרי
 גם בהלואה גופא אין חיוב להלוות כ"א כשהמלוה בטוח במעותיו כגון
 שנותן לו משכון כמ"ש תוס' בב"מ פב, ב ד"ה במלוה ועיין בפנים יפות
 שם שהביא כן מפורש מהמכילתא, וא"כ בהלואת חפצים דהררי בעיניהו
 דכל חיוב אחריות הוא מדין שואל אין לו חיוב בזה עי"ש, ועיין
 באהבת חסד פ"א אות ז' שהק' לפי"ד חר"ן בכל שואל כלי יהיה פטור
 מאונסין דהא המשאל מצוה קעביד דהא מצוה להשאל כלי לכל אדם,
 וכתב ד"ל דלאו מצוה גמורה היא כמו במשאל ספר, אבל הקשה
 דבעני השואל כלי מחבירו ונאנס יחיה פטור דהא ודאי מצוה גמורה
 להשאלו ועי"ש מש"כ בזה ומש"כ במלואי חושן הערה 315 מש"כ
 בזה בס"ד, ולפמ"ש רבינו ל"ק כלל דרק בנתן משכון כתב כן הר"ן.

476. עיין בקצוה"ח סי' שמ"ב שגם הק' כן ותי' ד' מהר"ם [שהוא
 מקד ד' השו"ע שם] פוסק כרבה דל"ל פרוטה דרב יוסף עי"ש, וצ"ע
 הקצוה"ח בסי' ע"ב סק"ד כתב דגם לרבה מקרי הנאה אלא דאי"ז
 שיה פרוטה וא"כ הרי כתב הקצוה"ח בסי' ש"מ סק"ה דאם נותן
 השואל למשאל אפי' פחות מפרוטה שוב לא הוי שואל ורק לענין ש"ש
 נע שיתן לו פרוטה, אולם גם בש"ך ס"ק כ"ט כתב דתלוי ברבה ורב
 יוסף. ועיין בדברי גאונים כלל צ"ו אות י"ג.

477. ראה מש"כ בזה במלואי חושן באורך בס"ד.

478. צ"ע דמה בכך דההנאה של המשאל היה קודם אטו בשוכר אם
 יתן למשכיר פרוטה לפני הקנין לא יהיה שוכר ואולי עיקר כוונת רבינו
 נמש"כ בסמוך דשכר זה אין השואל נותן לו והיינו אף דלענין להיות
 ש"ש אין צריך שהשכר יתן המפקיד כדחזינון בשומר אבידה דהוי ש"ש
 משום פרוטה דרב יוסף אבל כדי שיהיה שוכר ולא שואל בזה בעי דוקא
 השוכר יתן שכר וכשאין הוא נותן שכר הוי שואל דהא כל הנאה שלו,
 אולם בדברי משפט סק"ב למד מהר"ן דה"ה בראובן שאמר לשמעון
 הא לך דינר והשאל חפץ ללוי ונאנס הכלי מלוי דפטור לוי באונסין
 דאין לו דין שואל כיון דאין כל הנאה שלו כיון דשמעון המשאל קבל
 שכו אף שקבלו מאחר, ועי"ש שהק' ע"ז מב"מ לה, ב בשוכר
 שהשאל לאחר דלר"י השואל חייב לבעלים והרי אין כל הנאה של
 השואל דהמשאל קבל שכר מהשוכר ואף דהשואל שאל בחנם מ"מ
 מן הבעלים השכירו ועי"ש מש"כ בזה, ואינו מוכן קושיתו דהא שם
 גם בלא השאלה המשכיר מקבל שכר וא"כ ממה שהשאל השוכר
 להשואל אין למשכיר שום הנאה ושפיר הוי כל הנאה של השואל ושור'
 באמרי בינה דיני הלואה סי' ע"ד שתמה כן על הדב"מ, והביא מתשו'
 והשב"א ח"ו סי' קפ"ט שכתב להדיא דאם אחר נתן הנאה למשאל
 והשואל חייב באונסין כיון דהשואל אינו נותן שכר עי"ש, ואולם
 לפמ"ש רבינו והאו"ש אין ראייה כלל מהר"ן דחולק על הרשב"א דכאן
 שאני שנתן לו משכון וזה הוי שפיר ממון הלואה.

479. עיין במקצוע בתורה שהק' על הר"ן ממחני' בב"מ לה, ב
 בהשוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר דלרבנן השואל משלם לשוכר,
 והרי כאן המשאל נהנה דע"י השאלה קונה תשלומי הפרה וכתב דמזה
 טכח שאם ההנאה לא בא ע"י ממון השואל אינה פוטר לשואל
 מהאונסין עי"ש והוא כסברת רבינו, [ולפמ"ש רבינו לקמן דהר"ן
 מיר רק בשלקח משכון מיושב מה שהק' מב"מ לה, ב ועי"ש עז
 במקצוע בתורה שכתב שהרא"ש ורבינו ישעיה בסוכה מא, ב שכחבו

משפט האורים - ביאורים

תורה ליהנות ניתן ע"ש⁴⁸¹. ועוד דהא יכול ללמד ממוט לאמר
 בשכר ע"י, דהא ודאי מודה הוא בשואל ספר שאינו של מורה
 דמיקרי ממונא דלית ליה הנאה מיניה דהו כמסתמא ענף
 החפץ, רק בלימוד תורה סוכר דלאו ליהנות ניתנה ולימוד נשגב
 ודאי ליהנות הוא, משא"כ לראות לא נחשב הנאה כגוף החפץ
 ולכך אפי' השואל משכרו לא חשיב שואל ונתחייב באונסין. ועד

שפטור כמזואר בסנהדרין (פרק זה בורר) [ע"ד ע"א] דרודף
 שרדף אחר רודף ושיצר כלים דפטור⁴⁸¹.
 ובספר קנה"ח ס"ק ל"ד כתב לפטור שואל ספר מטעם דמנות
 לאו ליהנות ניתנו והו כשאלה לראות זה דמזואר דס"י
 שמו"ו [ס"י] דפטור דממונא דלית ליה הנאה מיניה דעינן ע"ש.
 ואשחממיטתיה מ"ש הט"ו זי"ד סימן רכ"א ס"ק מ"ג דחלמוד

משובב נתיבות

במה שמרויח פרוטה דר"י בשטוח וניעור ע"י נעשה ש"ש ולא נשאר
 לו הנאה יחירה ורשירי הו שמעון שואל זה ברור.
 ובאמת הר"ן ביאר דבריו היטב דעיקר הטעם הוא משום ונהנה
 המשאל במה שלומד זה מספרו והוא עושה מצוה ופטור
 מפרוטה דר"י, ובוזה נוכל לומר דדעת הר"ן ג"כ כאותה שיטה ובכל
 שעה שהוא שוטח ומנער אית ליה פרוטה דר"י, ופרה חלונת התומים
 שהקשה מכל שואל חפץ ונותן משכון, דל"ד כמ"ש למעלה ובעו
 אותה הנאה נעשה ש"ש ופקעה ההנאה, וגם קושיית רבינו תחייב
 בזה דבמלוה אין כאן הנאה אלא בשעת הלואה משא"כ כאן ובכל
 שעה שהוא לומד יש לו למשאל מצוה].
 גם מ"ש הט"ו שם ס"ק מ"ג זה לשונו, ולפ"ז לא ק"מ מהא דסעיף
 י"א שאסר ללמוד בספר הנאסר עליו וכו', אלא מטעם דהנא
 דודאי התורה משמחת לב שהרי אסור ללמוד בימי אבלו אי"כ לא
 דמיה האי מצוה לשאר מצות דאמרינן לאו ליהנות נתנו אלא מה
 נמשך לאדם הנאה. ואין להקשות א"כ למה מותר ללמוד מדרש הא
 יש לו שמחה מזה, י"ל דהתם החיוב עליו ללמוד עמו מכח מה אי
 בחנם וכו' ע"כ לא אכפת לן בהנאה, משא"כ בשאלת ספרים שאין
 עליו חיוב כמ"ש בתשובת מיימוני הנ"ל עכ"ל.
 ואחרי נשיקות עפרות זהב לט"ו אינו מוכן מ"ש דהתם החיוב עליו
 ללמוד בחנם ע"כ לא אכפת לן בהנאה, דמה בכך שהוא
 חייב ללמוד בחנם ואין לו לקבל שכר, מ"מ האין שרי ליה להינות
 דהא אם אסר ספרו על עצמו ג"כ יאסר ללמוד משום הנאה דאית
 ליה.
 גם נראה שלא ראה אז הט"ו דברי הר"ן בנדריים דף ל"ז [ע"א ר"ה ב'
 אמר] שכתב זה לשונו, ומותר ללמוד מדרש לפי שאינו רשאי
 לקבל שכר וכו' והנאת לימוד גופיה לאו הנאה היא דמצות לאו
 ליהנות נתנו עכ"ל ע"ש. ומבואר מזה דאי לאו משום דלא הו הנאה
 היה אסור אע"ג דהחיוב עליו מכח מה אני בחנם. גם מבואר להדיא
 מדברי הר"ן דמצות לימוד דומה לשאר מצות שלא ניתנו ליהנות
 שכתב והנאת לימוד גופיה לאו הנאה היא וכו', וא"כ הא דאסור
 לנאסר ללמוד היינו משום הנאת שכר וכמ"ש בתשובת מיימוני שם
 וכ"כ הש"ך שם, וא"כ בשואל ספר ה"ל כשאלה לראות כמ"ש בספר
 קצה"ח שם ס"ק ל"ד.
 [הגה. גם מ"ש הרה"מ דשואל חפץ לצורך הצלת דליקה פטור
 כמו רודף שרדף אחר רודף ושיבר כלים פטור בסנהדרין פרק ב'
 סורר [ע"ד ע"א] ע"ש, אינו נכון דדוקא התם כדי שלא יהיו נמנעין
 מלהציל כיון שיהיו צריכין להתמהמה ולעיין בדרך כמ"ש הרמב"ם
 פ"ח מחובל ומזיק [ה"י] ע"ש, וגם שם לא מן הדין, אבל לשאל
 לו כלים הו ממש מציל בממון חבירו לא מצינו שתקנו ע"י
 דאפילו בנרדף עצמו לא תיקנו זה ע"כ אין דינו של הרה"מ
 מחורר].

ע"ה. ס"ק יז כאלו הלוהו. זה לשונו, ובספר קנה"ח כתב לפטור שואל
 ספר מטעם מנות לאו ליהנות נתנו והו כשאלה לראות זה
 דפטור דממונא דלית ליה הנאה מיניה דעינן ע"ש. ואשחממיטתיה מ"ש
 הט"ו זי"ד סימן רכ"א ס"ק מ"ג דח"מ ליהנות נתנו ע"ש, ועוד דהא
 יוכל להשכירו לאחר נמוך ימי שאלה במקום דלא שייך גביה אין השואל
 רשאי להשאל כגון שלומד צדמו דלא שייך שיבירחם או ללמד מנ"צ
 כמזואר שם, ועוד הא יוכל ללמוד צדמו לאחר צכר עכ"ל [נמהדו"ג
 שנה הלשון].
 ואדמותיב מדברי ט"ו לסייע לו מדברי תשובת מיימוני הובא בב"י
 סימן רכ"א בהא דאם אסר ספרו על חבירו אסור לנאסר
 ללמוד ממנו, והוא מטעם שאין חיוב לאדם להשאל ספריו לחבירו
 וכו' ומותר להשכירו ונמצא מהנהו השכר שהיה צריך ליתן ע"ש,
 הרי מבואר דאי לאו משום הנאת שכר לא הו הלימוד הנאה.
 [הגה. ומ"ש הרה"מ ליישב דברי הר"ן דטעמא הוא דמחמת שטוח
 תיעור של המשכון ה"ל כמקבל שכר במה שנתן לו משכון ויש לו
 בו מצות שטוח ונעור, וזה דוקא בשואל ספר דתחלתו מצוה משא"כ
 בשאר חפציו ע"ש. לא ידעתי מה חידש בזה שכל אלה דברי התומים
 שם ס"ק י"ח וע"ש שלא נתקדרה דעתו בזה והעלה דעיקר דעת הר"ן
 דמחמת שעת שאלה שעושה מצוה בשאלת ספר הו כמקבל שכרו
 פרוטה דר"י ע"ש, וכ"כ בקצה"ח ע"ש, ומה הכריתו דס"ל לר"ן
 כאותה שטה דפרוטה דר"י היינו בשעה שמשאל ולא כאותו שטה
 דס"ל פרוטה דר"י משום שטוח וניעור ע"ש. ובאמת נוראות נפלאתי
 על התומים וגם על הרה"מ איך עלה על דעתם לומר דמשום מצוה
 שטוח ונעור של המשכון לא יהיה שואל הא בשביל הפרוטה שנהנה
 בשטוח וניעור הוא נעשה ש"ש על המשכון ואיזה שכר נשאר לו
 עוד שלא תהיה כל הנאה של שואל, הגע עצמך אם השאל ראוכל
 לשמעון חפץ היום ולמחר נתן שמעון חפץ לראובן לשמור בשכר
 הכי נאמר דלא הו שמעון שואל כיון שנותן שכר לראובן, א"כ קשה
 אמאי לא תני בגמ' השאילני ושמור לי בשכר דלא הו שואל דהו
 רבותא טפי מהשאילני ואשמור לך וכמו שדקדק הר"ן בתשובת
 ע"ש, אלא ודאי פשוט וברור דראובן אינו מקבל שכר בעד החפץ
 שהשאל אלא בעד השכר הוא שומר פקדון, וא"כ ה"נ אותו הפרוטה
 שנהנה בשביל המשכון הרי כבר נעשה עבור זה ש"ש על המשכון
 ואיזו הנאה נתוספה לו לראובן ע"י אותה השאלה. ועיין בתשובת
 הר"ן שם סימן כ' שכתב וז"ל שאע"פ שאפשר שראובן נעשה ש"ש
 וכו' ואולי יעלה על לב לומר וכו' שאף הוא הנאה יש לו וכו' הא
 ליחיה וכו' מ"מ באותו ספר שהשאל לשמעון כל הנאה של שמעון
 כיון דראובן א"צ לאותו משכון אלא להבטחת ספרו ע"כ, והמוכן
 מזה שאם היה מגיע איזו הנאה לראובן ע"י אותה השאלה לא הו
 שמעון שואל, אבל אם מגיע לראובן הנאה מהחפץ שקיבל משמעון
 שלא מחמת השאלה רק מחמת דבר אחר הן במה דתפיס ליה או

מ"ו אי משפט

להדיא דאין ממון של חבירו חייב להצילו אפי' לפקוד ע"י, וכן תמה
 במשובב בהגהה שם.
 481א. ראה מש"כ בזה במלואי חושן הערה 316 כס"ד.

481. עיין בעמודי אור סי' קט"ז בהגהה אות י' שתמה על רבינו דרף
 ברוך אמרו כן שהוא דבר פתאומי וגם לאו מן הדין הוא אלא שאם אי
 אתה אומר כן אין לך אדם שמציל הנרדף מן הרודף והרא"ש כתב

משפט האורים - ביאורים

והא יכול להשכירו לאחר כמות ימי שאלה במקום דלא שייך גביה אף השואל רשאי להשאל, כגון שילמוד בביתו דלא שייך שינרעם או לאחד מבני ביתו כמבואר שם י"ו:
[חן שאפי' בנתיבת רשות. עש"ך ס"ק ל"א ודבריו הם קצת מחוסרי הבנה. וכוונתו

עיקר. ואם מיחה בשעת נתינת רשות ודאי לא היה שואל ואין כאן ספק. ועוד נראה דמיירי דאמר לו בפירוש השתמש בחנם אבל סתם י"ל דנשכר קאמר, אף שספק נס"ג נס"י נרמ"א דדור בחזירי סתם כוונתו בחנם, מ"מ הא כתב הנ"י צ"ד ס"י קס"ו דלזה שאמר דור בחזירי כוונתו נשכר לחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזיקין וה"נ דכוותיה. ועוד דהא כתב הסמ"ע בסימן רמ"ו [ס"ק כ"ד] דדווקא בחצר דזה נהנה וזה לא חסר אמרינן דדור בחנם קאמר ליה, א"כ צמטלעלין שנפחתו נחשמים דזה חסר דמי לאכול עמי דחייב נס"י רמ"ו ס"י:]

[יט] אין דקדק ודא דנאמן. ונראה דאם נאבד אללם המעות שגבו ממקצת אנשים דרק אותן האנשים מפסדין ונרמיין לשלם מחדש ואין לאחרים הפסד בדבר, במקום שאין להם רשות להשתמש במעות כגון שלא נתנו הקהל רשות להנאמן להשתמש בהמעות דהיינו שהתנו עם הנאמן שלא ישתמש במעות. גם נראה דאם נותנין שכר להגובין המס דהו"ל ש"ש. ובגבאי דקה שנטלו משכון, נראה דלא מיבעיא למאן דס"ל דהו"ל ש"ש מטעמא דשמואל ודאי דלא שייך בגבאי דקה כאלו פירשו שיפטרו מנדרן או מהחיוז המוטל עליהם מבני עירן, אלא אפי' למאן דס"ל משום פרוטה דרז יוסף נראה דבגבאי דקה לא שייך זה, דלא שייך פרוטה דרז יוסף רק במקום שעוסק במלוה שהוא מצוה עשה ומוטל עליו בחיוז ואסור לקבל עליו שכר כגון בהלוואה או בהשכמת אבידה, אבל דקה החיוז מוטל על כל אדם ליתן דקה, אבל אין חיוז ומצוה עשה מוטל על שום אדם להיות גבאי דקה, דאם היה מצוה עשה להיות גבאי היו כל ישראל מחוייבים להיות גבאים, רק החיוז על הנ"ד לכופף את ישראל על הצדקה ולמצוה של מקום ולהעמיד ממונים על זה, והממונים רשאים לקבל שכר על זה, לא שייך בזה פרוטה דרזי⁴⁸². וראיה לזה מצ"מ דף נ"ט

משפט הכהנים - חידושים

[בג] אפשר. הספק הוא לאפשר משום ההלוואה שהלוה לו כבר הוא נותן לו רשות עכשיו להשתמש והו"ל כשוכר, אבל שאר שומר חנם או שומר שכר שנתן לו רשות להשתמש בפקדון הוא שואל ג"כ שייך [פקליא]. וע"כ ס"ק י"ט דעיקר הספק הוא כשהלוה נתן רשות והוא שותק אם השמיקה הוא כקבלה ואם כן אפילו בשומר חנם ושומר שכר שייך בספק זה. ואם מוחה בפירוש לכ"ע לא היה שואל.

ואם הסכים בפירוש הוא שואל לכ"ע. ודוקא שאמר לו בפירוש השתמש בחנם, אבל בסתם אמרינן כוונתו היה נשכר:
[כד] אין דקדק. דאין פורעי המס חייבין להקהל רק למלך והן רק הגובין [סמ"ע סק"ה]. והוא הדין אם נאבד אללם המעות שגבו ממקצת אנשים במקום שאין להם רשות להשתמש במעות, ההפסד הוא רק על אותן אנשים ונרמיין ליתן מעות אחרים [ביאורים סק"י]:

משובב נתיבות

צ. עוד שם חז' לשוע, דהא יכול ללמוד עם אחר נשכר ועוד דיטול להשכירו לאחר וכו'.

זה לא אקרי ממונא דאית ליה מיניה וכמ"ש תוס' שם זה לשונו, ממונא דמתהני מיניה פירוש שמשתמש בו ע"ש, והיינו אע"ג שיהיה צריך ליתן שכר על מה שמתראה בו לאו הנאה אית ליה מיניה מקרי, וא"כ ה"ה הנאת שכר ספר מאחר, על כן דברינו נכונים שם בקצה"ח ס"ק ל"ד.

גל הן גווי יכול לצייר גם בשאלה לראות בו שיוכל להשכירו לאחר לראות בו במקום דלא שייך אין השואל רשאי להשאל, אלא דכל

מ"ואי משפט

482. במה שכתב רבינו דדין עוסק במצוה פטור ממצוה הוא רק במצוה המוטל עליו וחייב לעשותה אבל במצוה שאינה מוטלת עליו ואינו חייב לעשותה אף דמקיים מצוה אין פטור דעוסק במצוה עיין באמר בינה או"ח סי' י"ג שתמה על רבינו מחוס' שבועות מב, ב ד"ה ש"ח שהוכיחו דבמה דנתמעטו דיני שומרים דלאו דוקא ש"ח אינו נשבע אלא גם ש"ש אינו משלם מהא דב"ק צג, א בארנקי של צדקה

דאפקיד רב יוסף גבי ההוא גברא פשע ביה אתו גבאי ובעי למיפטריה משום לשמור ולא לחלק לעניים והתם ש"ש הו"ל לרב יוסף דס"ל שומר אבידה כש"ש משום דלא בעי למיחב ריפתא לעני עי"ש, הרי מבואר להדיא בחוס' דגם גבאי צדקה מיפטור מצדקה עי"ש, וכן תמה בחי' ר' מאיר שמחה שבועות שם מהר"ן וחר"ש שם שכתבו ג"כ דגבאי צדקה הו"ל ש"ש, ולכאורה הוא ראייה ברורה [ועיין באחיעזר ח"ג סי' ר' אות ב'

ובזה אמרתי ליישב דברי הרמב"ם בפ"ג מה' ת"ת וכפ"י מהל' תשובה שהעתיק לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה כו' ואלו מצות שיייר. ואין לומר כלל שלא היה בגירסתו רק תורה. שגם בפיר"ח על פסחים נ': העתיק בתורה ובמצות. ועוד דממקומו שם בגמרא הוא מוכרע דאמר רבא הני נשי דמחוזא אע"ג דלא עבדן עבידתא במעלי שבתא משום מפנקותא הוא דהא כל יומא נמי לא קא עבדן אפילו הכי שפל ונשכר קרינן להו. ומייתי בסמוך לה הא דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות שלא לשמה. משמע דמהאי טעמא הוא. וכן הוא בפירש"י להדיא ע"ש. הרי מבואר שגם במצות

כן:

והנ"ל בדעתו ז"ל דהנה הרמב"ם ושופר פ"ב ה"ח פסק דמצות צריכות כוונה. ואף על פי כן כפאו ואכל מצה פסק דיצא. ופ"י הר"ן ^{וה"ה בר"ר"ף} דבמצה הרי נהנה באכילתו ואמרין בעלמא ^{וכריחות יס"ו} המתעסק בחלבים כו' חייב שכך נהנה. וה"נ במצוה שנהנה בעשייתה יוצא אפילו בלא כוונה וכפירש"י ז"ל. והנה בט"ז יו"ד סוף סימן רכ"א דאף דמצות לאו להנות נתנו ומותר במודר הנאה אינו כן בתורה שמשמחת הלב ומגיע לו הנאה ע"ש. והנה לעיל כתבנו דשמחה והנאה שמתענג בלימוד התורה היא מכלל המצוה א:

ובזה נבאר דברי הרמב"ם הנ"ל דקשה לי' בהא דשלא לשמה דמשמע אפי' אין מתכוין למצוה. כהא דשפל ונשכר בפסחים הנ"ל כפירש"י שם. והא ק"ל מצות צריכות כונה. ואין לומר דאף דמצות צריכות כוונה. מ"מ מתוך שעושה שלא ככוונה יבא לעשות ככוונה והוא נמי בכלל דבריו מתוך שלא לשמה בא לשמה. ליתא דהנה בהוריות יוד: מייתי רב ראי' להא דלעולם יעסוק אדם כו' שמתוך שלא לשמה בא לשמה מבלק שבשכר שהקריב מ"ב קרבנות זכה ויצאתה ממנו רות. ופירש מהרש"א שהקרבנות היה לעצמו להנצל מישראל והוא דומיא דלקנות שם. בא לשמה שזרעו דוד ושלמה הקריבו לשמה. והנה מוכח מזה דשלא לשמה נמי מצוה היא בעצם. וע"כ בשביל מצוה זו זוכה לבוא לידי לשמה. דאלת"ה אלא דשלא לשמה לאו מצוה היא כלל. ומ"מ ע"י הרגל המצוה יבוא לעשות לשמה. מה ראי' הוא מבלק שבלק אף שהתכוין להנצל מישראל מ"מ נתכוין להקריב להשי"ת ועשה מצוה. וע"כ בזכות זה זכה מה שזכה. וכן מפורש בשכר שהקריב מ"ב קרבנות אלמא דזכות הקרבנות גרמו לו ולא ההרגל. ועוד דלא שייך כלל לומר שע"י הרגלו של בלק בקרבנות הקריבו דוד ושלמה לשמה. אבל שלא לשמה דאמרת דלאו מצוה היא כלל מנלן שיבוא מזה לידי לשמה. אלא ודאי דכל שלא לשמה נמי מצוה היא בעצם. וע"כ בזכות מצוה זו זוכה לבוא לידי לשמה. וע"ז שפיר מייתי ראי' מבלק שבשכר שהקריב אף דהוי שלא לשמה זכה מה שזכה. והתיינח כמצוה שלא לשמה דמצוה היא עכ"פ בעצם. אבל בלא נתכוין למצוה למ"ד מצות צריכות כוונה לאו מצוה היא כלל. כדמוכח בעירובין צ"ה: דלמ"ד מצות צריכות כוונה בלא מתכוין למצוה אינו עובר בכל תוסף כלל. ואי אמרת דבלא כוונה מ"מ מצוה היא. ממילא הוי מוסיף ועבירה היא. [האומנם שדעת התוספות פסחים קט"ו. דאף למ"ד צריכות כוונה מצוה היא אלא שלא יצא בה ידי חובתו אך דעת יחידית היא זון איך נלמוד שיבוא מזה לידי מצוה ככוונה. אך בתורה ניחא כיון שנהנה והנאה היא מכלל המצוה הרי זה דומה לאכילת מצה דכפאו ואכל מצה יצא אף דאינו מתכוין למצוה. ומעתה לא קשיא ממי שאינו עושה מלאכה בערב שבת לשם עצלות דנשכר משום דהוי מצוה שלא לשמה. ולהנ"ל מיושב שפיר דהנה הא דמתעסק פטור ודשא"מ מותר. הוא דוקא במידי דמעשה. שהרי כתב הטור שהמשהה חמץ שאינו ידוע לו בפסח הוא כאוכל חלב בשוגג. הרי דאף שאינו מתכוין להשהות ומתעסק הוא. דומה לאוכל חלב בשוגג. והטעם משום שאינו מידי דמעשה. וכן כתב המק"ח בהקדמה לבידיקה וביטול. ממילא כמו בעבירה שאינה במידי דמעשה לית בה משום מתעסק ודשא"מ. ה"ה במצוה שאינה במעשה לית בה משום אינו מתכוין למצוה. וכמו שמדמה הר"ן מצוה דאית בה הנאה אף בלי מתכוין לעבירה דאית בה הנאה במתעסק. ה"ה שנדמה באינו עושה מעשה וק"ל. וע"כ מונע א"ע ממלאכה בע"ש שהמצוה היא בשב ואל תעשה. שפיר הוא אף בלי כוונה. ומה שאמר ר' יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות שלא לשמה כו' יש ליישב לא מיבעיא לדעת האו"ז פ' ראוהו ב"ד דרב יהודה אמר רב דאמר בחולין ולא נדה שנאנסה וטבלה מותרת לביתה סובר מצות אין צריכות כוונה דאית שפיר דרב יהודה אמר רב לשיטתו. אך גם להרמב"ם שפסק מצות צריכות כוונה אף שפסק ^{ומקואות פ"א ה"ח} דנדה שנאנסה וטבלה טהורה לביתה. ש"מ דס"ל דלא

א יש לעיין מהא דאמרין בברכות כ"א. דיליף ברכת התורה לאחריה מברכת המזון, ופריך מה לברכת המזון שכך נהנה, מכלל דבתורה לא חשיב נהנה, ועי'

תלוי הא בהא ושאני טבילה שהיא מכשיר. ואין ראי' מהא דחולין דרב ס"ל מצות אין צריכות כוונה. מ"מ יש להוכיח דרב סובר מצות אין צריכות כוונה. דהנה בדבר שאין מתכוין דמתיר ר"ש. קאמר הש"ס פסחים כ"ה: דר"ש אזיל בתר כוונה. ומכלל דר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור הטעם דלא אזיל בתר הכוונה רק בתר המעשה. וממילא דה"ה לגבי מצות ר' יהודה יסבור מצות אין צריכות כוונה. כמו שדימו מצוה לעבירה בענין נהנה. והנה רב כר' יהודה ס"ל דדבר שא"מ אסור כבש"ס שבת כ"ב. מ"א: עיי"ש וממילא לדידי' מצוות אין צריכות כוונה לכד במתעסק דאין מתכוין כלל להמעשה. וכשידע דדבר זה הוא מצוה אף שאין מתכוין למצוה יצא. וע"כ שפיר קאמר לעולם יעסוק כו' ובמצות שלא לשמה. אבל למה דפסק הרמב"ם מצות צריכות כוונה לא הי' יכול להביא אלא בתורה שלא לשמה ומשום דנהנה כנ"ל חשוב מתכוין:

ובמה שביארנו הטעם בתורה אף כלי כוונה משום דנהנה. עוד יגדל טעם זה במחדש חדשים בתורה. ועיין בכוונת המקוה להרב מלאדי ז"ל:

והנה הדפסתי גם קיצור הלכה העולה מן הפלפול בפנים הספר ועליו יסוב הפלפול משום דקי"ל ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, פירש"י פסחים ג': לפי שמתקיימת גירסא שלה יותר מן הארוכה. ועי' הפנים שהוא תכלית הפלפול בדרך קצרה יזכרו גם הפלפול בעצמו אף שהוא באריכות:

וזאת לדעת כי במלאכת לש יש סברא אחת בענין הקדמת קמח למים או מים לקמח אשר לא נתבררה לי כל צורכה אם היא נכונה. ולא מנעתי לכותבה כי כל פטוטי דאורייתא טבין:

עתה אחלה פני כל מעיין בספרי כל יעיין במרוצה רק יעינו בו במתינות. ואם יהי' דבר תמוה בעיניהם יעינו עוד הפעם בהסוגיא עצמה ובדברי הראשונים כי נלאיתי להעתיק כל דבריהם ז"ל בלשונם. ואם עדיין יקשה להם דבר יעינו בו פעמים ושלש. כאשר קרה לי כמה פעמים עם לומדים מופלגים שלא הבינו דברי לאמיתם מתוך מכתבי והשיבו עליהם עד שדברתי עמהם פא"פ אז הודו שלא הבינו כוונתי תחלה:

ראיתי לקיים בן יכבד אב לכתוב בפתיחת ספרי דבר מה ששמעתי מכבוד אמו"ר זצ"ל כפי' משנה ראשונה דברכות מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. ואינו מוכן התלי' זה בזה. ואמר א"א ז"ל דענין הערב שמש שהצריכה תורה דאף אחר שטבל מ"מ מאחר שהי' טמא באותו יום נשאר בו רושם טומאה כל היום ובהערב שמש שבת יום אחר שלא הי' בו טומאה נסתלק גם הרשימה. וכאשר הוא בטומאה כן הוא לעומתו בקדושה כשמקבל עליו עול מלכות שמים שחרית אף שאח"כ אין מחשבתו בזה מ"מ נשאר בו רושם קבלת עול מלכות שמים כל היום. ובערב שבת יום אחר נסתלק גם הרשימה וצריך לקבל עמ"ש מחדש עכ"ד פי חכם. ומצאתי כדבריו בפע"ח שער מנחה פ"א ז"ל כי לפי שנשאר עדיין רושם מן המוחין של ק"ש של שחרית. לכן אין עתה צריך לומר ק"ש במנחה. עכ"ל פע"ח:

עתה אני מתפלל תפלה קצרה שיהי' ספרי תועלת להתלמידים כנ"ל באריכות. ושיתקבלו דברי אצל חכמי לב. אך אם ימצא איזה טעות בספרי. ומבחר מין אנושי לא נמלט מטעות. אין רצוני שיתקבל זה הטעות כלל ויהי' בטל ומבוטל כלא הי':

אלה דברי עבד לעבדי ה'. אסקופה הנדרסת לרגלי חכמים הצדיקים זעירא ולא מן חבריא: **הק' אברהם.**

ולטוב יזכר שם בני מהר"ש ג"י שטרח הרבה בסידור הכתבים על מכונם המוקדם מוקדם והמאוחר מאוחר. וגם מלאתי את ידו להוציא את כל פסקי הלכות מתוך הפלפול ולעשות את פנים הספר בלשונו כי הוא בעל צחות לשון הקודש. וקמא קמא דתיקן הביא לפני וראיתו מתאים עם הביאור לא החטיא המטרה. [רק במקומות מועטים שהצרכתי להגיה קצת הלשון לפי הלך רוחי]. והכל מסודר באופן נאות כל הלכה על מכונה ועלי' יסוב הביאור כחפץ לכבי:

להסיר מכשול מדרך עמי הנני להזהיר. היות כי ראיתי רשעים קבורים שהדפיסו ספרים בשם גדולים שהי' בדורות שלפנינו. וצפנו בתוכם סף רעל לצודד בהם נפשות נקיים ותמימים. כי הרואה יאמין לתומו כי הדברים האלו ממקור נאמן יצאו. לזאת ידע כל איש אשר ספרים הנדפסים בשם איש שהי' מהדורות שלפנינו. בלתי הסכמות גדולי ישראל שידעו שאמת הדבר שממקור נאמן יצאו הדברים. או לכה"פ שראו את כולו מעבר אל עבר שנקי הוא מחשש זיוף. פיגול הוא לא ירצה. ואינו נכון שיקנה אותם שום אדם ולא יביאם אל ביתו ולא יביט בהם כלל וכלל:

דברי הנ"ל.

טעמא דמצוות לאו ליהנות אלא במצוה שהיא תלויה במעשה, שכשאדם עושה אותה אינו מתכוין לדבר הנאה, שאינו עושה אותה להנאת גופו אלא לעשות מה שנצטוה מאת השם, כמו שפירשנו באלו מותרין. אבל מצות לימוד, שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג וליהנות במדע לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב פקודי י"י ישרים משמחי לב. ומשום הכי אבל אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים³⁸, מפני שהם משמחים לבו על כרחו. הילכך לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצותו היא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בלימודו. הילכך כשהדירו זה את זה או הדיר זה את זה אסור לקרות בספר האוסר, שהרי על כרחו מגעת לו הנאה מממונו, ואיכא מאן דמתרץ נדאי בעי פטר גפשיה³⁹ בק"ש שחרית וערבית⁴⁰, ואיכא מאן דמתרץ דהואיל ויכול לצאת

ובית הכנסת. לרבי אליעזר עמידה שם ולא כניסה ויציאה לחודה, כדפרישנא בריש פרקין⁴¹. לנשיא. בגמרא מפרש מאי קאמר. לזכות. פירוש אף שאין הנשיא שם קנה הנשיא, ולא צריך שיזכה בו אחר בשבילו, דאלים כחו שהוא רודה בעם ויש בו כח להיות נכסים אלו אצלו כהפקר. בהוות. במה שהוא דרך. אמאי מתסר. דקס"ד דהכי קאמר מי שכתב ונתן חלקו לנשיא יהא אסור שם. תקנתו. שיהיו מותרין, יתן חלקו לנשיא אחר הנדר. דהא תנן⁴² מת או שמכרו לאחר מותר. קנתרנין⁴³. כעסנים ובעלי מריבה. לנשיא. ונמצא שאין להם כח לאסור, שאינו שלהם. כל מתנה. שאינה כענין זה שיהיה שלו ויוכל להקדישה. הילכך זו אינה מתנה ואביו אסור בה. לפתור. דהא קאמר והלה מותר בה. וקא תני מעשה שהיה אסור בה. הוכיח סופו. שלא גמר ונתן לאחר אלא כדי שיתן למודר. דהא קאמר בשעת מתנה ואינן לפניך. מדעתו. כלומר אם תרצה. וודאי גמר ונתן לאחר לעשות מה שירצה, ואם נתן למודר מותר בה. הכי גרסינן אבל אמר ליה ויבא אבא ויאכל מותר. כלומר הואיל ואמר ויבא בשעת המתנה משמע דוי"ו מוסיף על ענין ראשון אלא אפילו אמר יבא אבא. כלומר שאחר המתנה משמע, כלומר רצונך שין[אכל], דהא לא אמר וי"ו דמוסיף על ענין ראשון. וכן נראה שפירש הר"ם פרק ז'⁴⁴

סעודתו. שטרח והכין סעודה גדולה. מוכיח. שכשנתן לאחר הסעודה לא גמר ונתן אלא כדי שיבא האב ויאכל, דהא קאמר יבא אבא ויאכל. ואעפ"י שנתן לו בסתם, הואיל ואמר אחר המתנה יבא אבא ויאכל, הסעודה

ניתנו (הובאו דבריו בב"י טור יו"ד ס"ס רכז). ועיין בג"י מגילה כו ע"ב ד"ה ובוה הדרך, ועיי"ש בבאר משה. ועיין תשובות התשב"ץ ח"ב סימן קסג. (37) מו"ק דף כא ע"א. (38) לעיל ח ע"א. (39) לעיל מו ע"ב ד"ה בשאין בה. (40) לעיל מו ע"א. (41) כגירסת הערוך. (42) ה"טו. ועיין מ"ש הר"ן בשם הרשב"א.